

02.07.2010

dnro 1949/5/10
dnro 2321/5/10

Sisäasiainministeriö
PL 26
00023 Valtioneuvosto

sm.kirjaamo@intermin.fi
hare@intermin.fi

Viite: lausuntopyyntöne 27.5.2010 ja 24.6.2010, SM024:00/2009 ja SM077:00/2009

Lausunto ehdotuksesta hallituksen esitykseksi kotoutumisen edistämiseksi

Ylijohtaja Pentti Visanen on pyytänyt eduskunnan oikeusasiamieheltä lausuntoa kotouttamislain uudistamiseksi tehdystä ehdotuksesta hallituksen esitykseksi. Totean tämän johdosta kunnioittavasti seuraavaa.

Oikeusasiamiehen määräämän tehtävänjaon mukaisesti ulkomaalaisia koskevat asiat kuuluvat oikeusasiamiehen kansliassa allekirjoittaneen ratkaistaviin. Olen kuluvan kevään aikana ryhtynyt omana aloitteena selvittämään ilman huoltajaa tulevien lasten oikeuksien toteutumista. Tarkoitukseni on selvittää asiaa ensi vaiheessa ryhmä- ja perheryhmäkoteihin tehtävillä tarkastuksilla. Tämän asian valmistelu on vasta alussa enkä siksi voi ottaa tässä yhteydessä kantaa myöhemmin ratkaistavaksi tuleviin kysymyksiin. Haluan kuitenkin kiinnittää ministeriön huomiota joihinkin näkökohtiin, jotka liittyvät läheisesti ilman huoltajaa tulleiden lasten asemaan ja oikeuksiin.

Lasta koskevien säännösten kokoaminen

Lakiehdotuksessa käytetään nähdäkseni yleensä alaikäinen -sanaa, kun tarkoitetaan lasta. Mielestäni YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksen hengen mukaista olisi puhua lapsista, joita koskevat myös lapsen oikeuksien yleissopimuksen mukaiset oikeudet. Myös Suomen perustuslain 6 §:n 3 momentissa puhutaan lapsista.

Lakiehdotuksessa on useita säännösehdotuksia, jotka liittyvät eri tavoin lapsen asemaan, lapsen päivähoitoon, kotouttamissuunnitelmaan, kotouttamista tukeviin ja edistäviin toimenpiteisiin ja palveluihin jne. Lisäksi säädetään perheryhmäkodeista. Mielestäni voisi olla hyvä koota lapsia koskevat säännökset lainsäädäntöteknisesti yhteen. Lain soveltajan olisi silloin helpompi hahmottaa lapsen asemaan vaikuttava säännöskokonaisuus sekä lapsen elämän eri nivelkohtia koskevat säännökset (siirtyminen päiväkotiin ja esikouluun, valmistavaan ope-

tukseen, peruskouluun jne. sekä lopulta täysi-ikäisyyden saavuttamiseen. Tämä on myös se syy, miksi tuki on tarpeen.

Lapselle maksettava kotouttamistuki

Eräällä tarkastuksella kävi ilmi, että perheryhmäkodissa asuvalle 17-vuotiaalle lapselle voidaan tehdä kotouttamissuunnitelma, jonka perusteella hänelle maksetaan kotouttamistukea. Tuki maksetaan suoraan lapselle, joka ei useinkaan osaa vielä harkita riittävän hyvin rahankäyttöään. Lapsen kannalta olisikin perustellumpaa, että kotouttamistuen saamista voisi siirtää täysi-ikäisyyden alkamisvaiheeseen, jolloin nuori muuttaa pois perheryhmäkodista ja tarvitsee varoja itsenäisen elämän aloittamiseen. Myös opiskeluun tarvitaan varoja.

En ole voinut selvittää, onko kyseisessä tilanteessa menetelty kaikilta osin lainmukaisesti. Vaikuttaisi kuitenkin siltä, että lapsen elämän nivelkohtia ei ole lainsäädännössä otettu riittävästi huomioon, eikä hänelle tarkoitettu tuki kohdennu tämän vuoksi lapsen kannalta parhaaseen mahdolliseen ajankohtaan.

Lapsen kotouttamissuunnitelma

Ehdotuksen 15 § koskee lapselle tehtävää kotouttamissuunnitelmää. Ehdotuksen perusteluissa todetaan, että yksin tulleelle lapselle tulisi aina laatia kotouttamissuunnitelma. Mielestäni tästä tulisi olla maininta myös varsinaisessa säännöstekstissä. Mielestäni säännöksessä olisi hyvä mainita myös siitä, että lapsen kotouttamissuunnitelma tulisi laatia yhteistyössä lapsen huoltajan tai edustajan kanssa. Huoltaja tai edustaja käyttää lapsen tilanteessa lapsen puhevaltaa.

Koska lapsen olosuhteet ja tarpeet muuttuvat lapsen kasvaessa, kotouttamissuunnitelmaa tulisi mielestäni myös tarkastaa säännöllisesti ja tästä olisi mielestäni myös hyvä säätää laissa. Vertailun vuoksi totean, että huostaanotetun lapsen asiakassuunnitelmaa on tarkastettava vähintään kerran vuodessa (lastensuojelulain 30 §:n 2 mom.). Näkisin myös, että viranomaiselle olisi perusteltua säätää velvollisuus tarkastaa kotouttamissuunnitelmaa yhdessä nuoren aikuisen kanssa tämän tultua täysi-ikäiseksi. Täysi-ikäisyyden saavuttaminen merkitsee huomattavaa muutosta lapsen elämässä ja puhevallan käytössä.

Maahanmuuttajalasten perheryhmäkotit

YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen 3 artiklan 3 kappaleen mukaan lasten huolenpidosta vastaavien laitosten ja palveluiden tulee noudattaa toimivaltaisten viranomaisten antamia määräyksiä, jotka koskevat erityisesti turvallisuutta, terveyttä, henkilökunnan määrää ja soveltuvuutta sekä henkilökunnan riittävää valvontaa.

Perheryhmäkotia koskevan säännösehdotuksen (32 §) perusteluissa (s. 78) on todettu, että toimintaan tulisi soveltaa lastensuojelulain 59 §:ää, jonka mukaan määräytyisivät asuinyksiköissä asuvien lasten lu-

kumäärät. Tästä tulisi mielestäni mieluummin säätää laissa. Mielestäni tulisi myös selvittää, mitä säännöksiä noudatetaan (ryhmä- ja perheryhmäkotien henkilöstön kelpoisuuteen).

En ole havainnut, että lakiehdotuksessa olisi säädetty (ryhmä- ja perheryhmäkotien valvonnasta. Edellä mainitun lapsen oikeuksien sopimuksen artiklan valossa lasten ihmisoikeudet kuitenkin edellyttävät valvonnan järjestämistä. Vertailun vuoksi totean, että lastensuojelulain 80 §:ssä on säädetty aluehallintovirastojen (ent. lääninhallitukset) valvontatehtävästä lastensuojelun sijaishuollon osalta. Tämä on mielestäni erityisen tärkeää senkin vuoksi, että lasten edustajilla ei ole velvollisuutta huolehtia lasten päivittäisestä hyvinvoinnista.

Ehdotus hallituksen esitykseksi laiksi kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta

Oikeusasiamiehen kansliaan on saapunut sisäasiainministeriöstä myös lausuntopyyntö, joka koskee ehdotusta kansainvälistä suojelua hakevan vastaanottoa koskevaksi laiksi. Ministeriö on pyytänyt siitä lausuntoa elokuun 6. päivään mennessä.

Totean, ettei minulla ole käytettävissä olevan ajan puitteissa mahdollisuutta lausua tästä ehdotuksesta muuta kuin, että kiinnitän ministeriön huomiota edellä esittämiini näkökohtiin siltä osin kuin niitä koskevat vastaavat säännösehdotukset vastaanottoa koskevassa lakiehdotuksessa.

Tämän lisäksi kiinnitän ministeriön huomiota vielä siihen, että tarkasteltaessa ehdotuksen suhdetta perustuslakiin ja säätämisyjärjestykseen (s. 70–71) ei ole mainittu lainkaan esityksen suhdetta perustuslain 16 §:n mukaiseen oikeuteen maksuttomaan perusopetukseen. En ole havainnut, että lakiehdotuksessa olisi muutoinkaan otettu huomioon mainittua perusoikeutta ja sen suhdetta lakiehdotukseen. Oikeus maksuttomaan perusopetukseen on kuitenkin mainittu kotouttamisen edistämistä koskevan lakiehdotuksen s. 97.

Apulaisoikeusasiamies

Maija Sakslin

Vanhempi
oikeusasiamiehensihteeri

Kirsti Kurki-Suonio